

A magyaroknak volt bátorságuk

Németh Miklós Point Alpha-díja

2014. június 15-én egy emlékhellyé átalakított korábbi NATO támaszponton átadták Németh Miklós volt miniszterelnöknek a Point Alpha-díjat.

Ezt a kitüntetést kevesen kapták meg a Német Egység kuratóriumától. 2005-től kezdve Helmut Kohl, az idősebb George Bush, Mihail Gorbacsov, Václav Havel, majd Helmut Schmidt, Felipe Gonzáles volt spanyol miniszterelnök, Lech Vałęsa és három keletnémet polgárjogi harcos. Németh Miklós (és Magyarország) elismerésével állt helyre a rend, hiszen Gorbacsov érdemei mellett ő és hazánk indította el a világtörténelem legutóbbi, nagy átalakítását.

A helyszín

Geisa alig ötezer lakosú kisváros – Fulda, a régi püspöki, hercegi központ és a keleti Eisenach között. Ezeréves történelemre tekint vissza, s mintegy tíz éve kelt új életre. A vasfüggöny keleti oldalán, a határra szorulva negyven éven át pusztult, omladozott, nem volt csupán hadászati jelentősége. Az annál nagyobb. Katonai számítások szerint itt volt a legvalószínűbb, hogy a szovjet és a keletnémet hadsereg egy konfliktus esetén elindítja a támadást a Nyugat ellen.

A városkától pár kilométerre húzódott a vasfüggöny annak minden tartozékával: aknamezővel, magas acélkerítéssel, automata tüzelőrendszerrel, amely mozgást érzékelve mindent és mindenkit halomra gyilkolt. Egy rövidebb szakaszt máig megőriztek a brutális kor emlékére. A „Ház a határon” modern kiállítási épület, falába belefúródik a felújított vasfüggöny. Kiállításon mutatják be a kommunizmus bestialitását, a megnyomorított embereket, a letarolt menekülni vágyókat. Ebben az épületben nyílt meg az ünnepség idejére egy csodálatos, multifunkciós kiállítás a „soproni határáttörésről”. A türingiai miniszterelnök asszony, a hesseni kormány képviselője hajtott fejet a magyarok embersége, segítőkészsége és bátorsága előtt.

A határ túloldalán, ijesztően közel a halálsávhoz, állt az amerikai katonai tábor. Innen figyelték a keleti hadsereg mozgását, innen jelentették volna a harmadik világháborút kiváltó támadást a mélyebben fekvő, nagy támaszpontoknak. Ma minden felújítva szolgálja az éber emlékezetet, figyelmeztet rá, hogy a békéért örökké cselekedni kell.

A tábor neve: Point Alpha – innen a díj neve.

Az esemény

Délután két órakor itt, a katonai járművek gyönyörűen felújított nagy csarnokában rendezték az ünnepséget. Christine Lieberknecht, Thüringia miniszterelnök asszonya, a Német Egység kuratóriumának elnöke tartotta a megnyitó beszédet. (Ne feledjük, ebben a tartományban áll Wartburg vára, s az nem a gépkocsiról, hanem Árpád-házi Szent Erzsébetről híres, akit ott Thüringiai Szent Erzsébetként tisztelnek.) Lieberknecht asszony üdvözölte Németh Miklóst, Wolfgang Schüssel volt osztrák szövetségi kancellárt, Tarek Al-Wazir miniszterelnök-helyettest Hessen tartomány kormánya képviselőjeként, Ausztria és Magyarország nagykövetét, Höhn és Carius minisztereket, a kor tanúi közül pedig Bella Árpád alezredest, aki Sopronnál engedte át a menekülőket, Hans Göttl osztrák határőrtisztet, Kozma Imre atyát, a Máltai Szeretetszolgálat vezetőjét, a zugligeti tábor létrehozóját, Bäume asszonyt, aki a keletnémetek ellátását szervezte Németországból, és Wagner urat, aki hazánkban segített a tábor felszerelésében.

„A keletnémet menekültek remények és félelmek, bizonytalanság és vágyakozás, szabadságvágy és az NDK fojtogató valósága között hányódtak, féltek a rokonok és barátok, a haza elvesztésétől. Ekkor már tudták, hogy Magyarország a kommunista rezsim után reformokat vezet be, közeledik az Európai Közösséghez, s hogy nincsenek aknamezők, gyilkos automata fegyverrendszerek a magyar határon. Ez volt a szögesdrótok közé zárt keletnémetek reménye” – mondta a miniszterelnök asszony.

Augusztusban még senki nem tudta pontosan, mi lesz a menekülők sorsa. Hiszen Kína még pár hete lőtt halomra százakat (ezeket?) a Mennyei Béke Terén. Ám szeptember 10-én a magyarok „az emberiesség nevében” megnyitották nyugati határukat az emberi életre vágyók előtt.

Németh Miklós egyik nyilatkozatában így fogalmazott: „Ennél az önálló, szuverén döntésnél két indok mozgatótt minket. A felebaráti szeretet erkölcsi törvénye, és hogy kötelességünk érvényre juttatni az emberi alapjogokat.” Amikor utat nyitottak az emberek szabadságvágya előtt, egyúttal komoly nyomást gyakoroltak az NDK-s rezsimre is. Nem kérdés hát: az osztrák–magyar határon kezdődött a vasfüggöny és a berlini fal lebontása. Ezért mondta Helmut Kohl: „A brandenburgi kapu alatt a föld magyar föld.”

Németh Miklós tevékenysége kétséget kizáróan hozzájárult Németország kettészakíttóságának megszüntetéséhez. Ezért ítélte oda neki egyhangúlag

a kuratórium a Point Alpha-díjat érdemeiért „Németország és Európa békében és szabadságban megvalósuló egységéért”. Ezzel a kuratórium elismeri a magyar nép példamutató magatartását is, ahogyan Németh Miklós írta: „Nehéz döntésünkben a magyar nép együttérző magatartása és mély emberessége segített – ugyanígy az ország egyházai is.” Nem véletlenül mondta Helmut Kohl: „Amit a magyarok tettek értünk azokban a napokban, azt soha el nem felejtjük.”

Lieberknecht asszony beszéde után Al-Wazir miniszterelnök-helyettes köszöntötte az ünnepséget Hessen tartomány nevében, majd Wolfgang Schüssel volt osztrák kancellár tartotta meg a kitüntetett laudációját.

Furcsa arra gondolnunk – mondta –, hogy olyan helyen ünneplünk, amely valaha a hidegháború legforróbb pontja volt. Itt törhetett volna ki a harmadik világháború. Ez azonban, hála istennek, néhány ember bölcsessége, körütekintése és előrelátása miatt mégsem történt meg. Legyen ez mindig így! Gondoljuk el, hogy 1945 februárjában, Jaltában már pontosan ezt a határt jelölték ki, s egy évvel előtte, a Moszkvai Konferencián már rögzítették a nyugat és kelet közötti befolyási övezet felosztását. Magyarországot akkor még csak 50-50 százalékban szakították volna ketté, ám ez a terv csak addig élt, amíg 1948-ban sikerre nem vitték a kommunista puccsot és hatalomátvételt.

Mindezek után a kancellár elővett egy papírt: „meglepetés neked, kedves Miklós”.

„Kedves Németh Miklós!

Örülök, hogy Wolfgang Schüssel barátom tartja kitüntetése alkalmából a laudációt, s egyúttal átadja önnek üdvözetemet és gratulációmát. Mindkettő szívből jön. Nem tudnék méltóbb díjazottat elképzelni ezen a német-német vagy kelet-nyugati határszakaszon, ahol immár huszonöt éve ünnepelhetjük a vasfüggöny leomlását. És Önt, az 1989-90-es évek drámai hónapjainak magyar miniszterelnökét. Elfeledhetetlen, mit tettek a magyarok az Ön vezetésével a fal lebontásáért és a hidegháború megszüntetéséért. Visszagondolok 25 évvel ezelőtt, 1989 augusztusában a Bonn melletti Gymnich kastélyban a találkozásunkra. Az volt a keletnémet állampárt végének a kezdete. Ön jóváhagyta a magyar határ kinyitását a menekültek előtt, s ezzel kiütötte az első téglát a berlini falból. Szeptember 10-11-én aztán be is váltotta ígéretét. Százezernél többen jutottak át a magyar határon Ausztria felé, a szabadság felé. S Ön, Németh Miklós megtette ezt a lépést, pedig joggal tarthatott hazája elszigetelődésétől a keleti blokkon belül. Aggódnia kellett a gazdasági szankciók miatt, beleértve az energiaellátást is. S mindezek ellenére semmit nem kért tőlünk a határ kinyitásáért.

Ez ma már mind a múlté, ám örökre igaz – s ezt mi soha nem felejtjük el. A mi jelenünk bizonyosan más lenne az ön bátorsága és kitartása nélkül. Én személyesen, a német emberek, Európa és a világ minden polgára örökké hálával fog emlékezni Önökre.

Szívélyes üdvözzel és minden jó kívánsággal

Helmut Kohl.”

Wolfgang Schüssel 1989 áprilisában még fiatal gazdasági miniszter volt, s azután tizennyolc évig maradt a kormányban. Később külügyminiszterré nevezték ki, majd hét éven volt szövetségi kancellár. Így 2007 januárjáig közvetlen közlekedést követelt a magyarok sorsát. A szabadságért folytatott küzdelemtől a vasfüggöny lebontásán át egészen az Európai Unióba való belépésig, melyet 2007-ben Románia és Bulgária csatlakozása követett.

Mindez a jelen levő sok fiatalnak régi időkből való, majdnem középkori történet, ám a kancellár emlékeiben s nyilván Németh Miklós számára is olyan élesen él, mint a jelen. A fiatalok – mondta Schüssel – nem tudják, milyen lehetett a vasfüggöny, milyen volt a hidegháború. Mégis érdemes emlékezni rá, elemezni, mert csak így érthetjük meg, mi játszódik le az emberek fejében és szívében. Így érthetjük meg, hogy mi történik ma Ukrajnában, Grúziában, Moldáviában s a világ más részein.

Mélyen bele kellene gondolnunk a kelet és nyugat közötti mai krízisbe, a feszültségekbe, a balti államok, de akár a magyarok, románok, bolgárok helyzetébe, akiket nem integrálnak szorososan a NATO és az Európai Unió biztonságos szövetébe. A történelem természetesen nem ismétlődik, csak óvatosan hasonlíthatjuk a helyzetet 1914-hez, 1939-hez, mégis léteznek történelmi minták, s a személyiségek bizony történelmet csinálnak. Ám a személyeket is történelmi helyzet, gazdasági összefüggések hálója veszi körül, a kultúra és a földrajzi adottságok.

S mindez épp Magyarország számára fontos. A magyarokkal mindig keményebben bántak az idők – az osztrákok kissé könnyebben megúszták. A magyarok Trianonban elvesztették területük kétharmadát és lakosságuk felét. Ez máig ható mély sebet okozott. Azt se feledjük el, hogy a második világháború után sok millió német ajkú embert üldöztek el Kelet-Európából. A brit alsóház szerint ez „csupán adalék volt” a békéhez és a megbéküléshez. Magyarok százezreit is elűldözték otthonukból. Ilyen tapasztalatok alapján jobban érthető: mi játszódott le 1989-ben. A német menekültek érkezése előtt Erdélyből tízezerrel menekültek az emberek a szörnyű Ceausescu-rezsim elől. Hogyan nézett volna ki, ha a magyar kormány az ugyan román állampolgár, de azonos nyelvű, azonos kultúrájú, saját véreit visszatoloncolja – annak tudatában, hogy mi vár rájuk odaát. Ebből a nézőpontból más volt a vasfüggöny a magyarok szemében, jobban megértették: mit élhetnek át a németek a belnémet határon, Bajorország, Csehország vagy Ausztria határán.

A vasfüggöny brutálisan szakította ketté Európát, minden kultúrájával, nemzetével együtt.

A Nyugat ezt eleinte nem vette komolyan. Az első és az egyetlen, aki szembe fordult vele, Winston Churchill volt, már 1946-ban, híres beszédében vádolt, amiért a „vasfüggöny” ráhull Európára. Korábban ő írt levelet ez ügyben az amerikai elnöknek – ez a levél megválaszolatlanul hever valamelyik archívumban.

A vasfüggönnyet először a jugoszláv-osztrák határon húzták föl 1945-ben. Utána következtek 1948-ban, a kommunista hatalomátvételtől, a magyarok. A cse-

hek 1950-ben. A belnémet határt 1951–52-ben erősítették meg, ám a berlini fal felhúzásával, tíz év múlva, építették ki halálos perfekcióval.

A legutóbbi kutatások szerint mégsem a belnémet határ volt a legveszélyesebb, hanem a Bajorországgal és Ausztriával szomszédos vonal. Ott több ember halt meg, mint a német–német sávban. Ma el sem képzelhetjük, hogy százezer nyi aknát telepítettek oda.

A magyaroknál más volt a helyzet. Mindig attól függött a szigor, hogy épp milyen volt a hangulat. Mindig feszültség volt a reformszárny és a keményvonalasok között. Ha ezek megerősítették a határt, a másik csoport utána lazított a fegyelmen, majd megint szigorítottak.

Aztán elérkezett a nagyszerű lehetőség: Németh Miklós és reformerei előtt hirtelen rés nyílt a falban, s kezükbe vehették a belpolitika irányítását. Grósz Károly főtitkárnak nem kellett a miniszterelnöki poszt, 1988-ban Németh került a kormány élére. Ott volt körülötte a reformerek csapata: Pozsgay Imre államminiszter, Horváth István belügyminiszter és Horn Gyula külügyminiszter. Ők hittek abban, hogy Nyugat felé vezessék országukat. Nem úgy, mint Gorbacsov és emberei, akik azt hitték, hogy megreformálhatják a kommunizmust. A magyarok igazi reformerek voltak, hittek az európai irányban, a piacgazdaság, a többpártrendszer és a demokrácia felé vezették országukat. Jók voltak az esélyeik, hiszen a rettenetes Brezsnyev-éra után a Szovjetunió megroggyant. A tervgazdaság egyre kevésbé működött, a hadsereg lezüllött, és túl sokba került, az afgán kaland után a katonaság rettenetesen sokat veszített nimbuszából. Gorbacsov emberei mégis azt hitték, hogy a reformokkal elérnek valamit. Ezáltal a szatellit országok helyzete is megváltozott, zöld fényt kaptak a változtatásokhoz.

Érdekes dolog a nemrég meghalt Jaruzelski megítélése. Szerintem más történelmi besorolást érdemelne. Ő más keményvonalasokkal szemben nem kiirtani akarta ellenfeleit, hanem Lech Walesával eljutott a kerekasztal-tárgyalásokig, bizonyos mértékig része volt a békés átmenet és a részint szabad választások elérésében.

A magyaroknak volt bátorságuk fontos dolgokat elkezdni. A vasfüggöny zavarta őket: előregedett, kiment a divatból. A hozzá szükséges, speciális fémdrótot nem tudták otthon vagy a Varsói Szerződés területén előállítani. Nyugatról kellett volna importálni, milliókba került volna. És értelme sem volt, hiszen ekkor a magyar állampolgároknak már nemzetközi útlevelük volt, utazhattak. Azért építettek volna új határzárát, hogy azzal más országok menekültjeit fogják el? Kézenfekvő volt a megoldás, s Németh Miklósék mertek jól dönteni. A Politikai Bizottságban 1989. február 27-én többséget kapott a határozat, hogy az osztrák határon 260, a jugoszláv határon 621 kilométernyi határzárát lebontsanak. Május 2-án jött is a teszt: nemzetközi sajtótájékoztatót tartottak a határon mintegy kétszáz újságíró előtt. Horn és Mock külügyminiszterek átvágták a maradék drótot. Megtudhatta a világ, hogy a magyarok bontják a vasfüggönyt. Nyilván a keletnémetek is hallottak róla, s megnyílt előttük a menekülés lehetősége.

Érdekes, hogy mindenki azt hiszi: a vasfüggöny csak a Nyugat ellen épült. Pedig végig létezett a „baráti” Jugoszlávia és Magyarország között is. S amint a magyarok 1989-ben elkezdték bontani, Ceaușescu elkezdte építeni a sajátját. Ha meggondoljuk: nem tartott ki sokáig, hiszen decemberben már véresen megbuktatták. Mégis figyelemreméltó a saját táboron belül ez a mély gyanakvás.

Aztán augusztus 19-én megrendezték Sopronnál a Páneurópai Pikniket. Ez volt a mottója: „Bontsd le, és vigyél magaddal egy darabot!” Pozsgay Imre és Habsburg Ottó védnöksége alatt rendezték a népünnepélyt. Senki nem hitte a nyugati oldalon, hogy ekkora esemény kerekedik belőle. Tizenötezer ember sereglett össze, közöttük pár száz keletnémet menekült. Azok rögtön éltek a lehetőséggel, és átszöktek a megnyitott határon. A féltucatnyi magyar határőr bölcsen döntött, elfordult, engedte a szökevényeket. Így támadt hát a döntő rés a falban.

Aztán következett szeptember tizedike, majd november 9-én Berlinben ledőlt a fal. Ám még ugyanebben a hónapban egymillió ember tüntetett Prágában, a Baltikumban, az országhatárokon át kétmillió ember fogta meg egymás kezét, aztán decemberben vége lett a Ceaușescu-korszaknak.

Ma minden olyan magától értetődőnek tűnik. Mintha így kellett volna történnie. Tényleg így kellett?

Nemrég esett szó róla, hogy a kínaiak ezreket kartácsoltak le, s máig sem tudjuk: mennyi embert gyászolhatnánk. Bizony nem volt magától értetődő semmi.

Aztán az a híres beszélgetés Gorbacsovval márciusban. Jön egy fiatal, a keleti tábor legfiatalabb miniszterelnöke, és elmondja neki: megszüntetjük a kommunista párt előjogát az alkotmányban, többpártrendszert vezetünk be, ha tudjuk is, hogy elveszítjük a következő választást. Harmadszor: bevezetjük a piacgazdasági rendszert, s végül: lebontjuk a vasfüggönyt. Egy hosszú, őszinte beszélgetés után Gorbacsov azt mondja: ameddig én ebben a székben ülök, nem történik meg az 56-os megszállás szégyene.

Ehhez bizony bátorság kellett, ez egyáltalán nem magától értetődik.

S végül: mit tanulhatunk mindebből?

Először: bármilyen nehéz a helyzet, mindig nyílik rés a történelem függönyén, történhet valami. Ám ezt föl kell ismerni, elsőként kell fölismerni, s felmérni, hogy van-e bátorságunk átmenni rajta. Bátorság kell hozzá. És bizalom kell hozzá. Németh megbízott Gorbacsovban, hogy nem ismétlődik meg 56. Kohl megbízott Némethben, hogy megtartja a szavát. Németh megbízott Kohlban. Kohl bízott Bushban.

A bizalom nélkül mindez nem történt volna meg!

Ez lehetne a XXI. század igazi devizája!

Ilyen alapvető bizalom nélkül nem működik a modern politika! Ám kellene hozzá személyiségek, akik ezt meghallják – és válaszolni képesek rá. Ma is vannak férfiak és hölgyek, akik alapvető kérdéseket tesznek fel, felkiáltanak, és szólnak hozzánk. Meghalljuk-e őket? Meghalljuk-e a Balkánon, Szíriában, Ukrajnában, Grúziában, Moldovában, Ázsiában, Afrikában, mindenütt, ahol égető a helyzet? Nagyon fontos hát, hogy ne váljunk önelégültté a mi biztonságos,

békés szigeteinken, ahol olyan kényelmes körülnézni. Ám a világ nem ilyen egyszerű.

Ezért hívunk most fel a pódiumra egy bátorságra biztató embert, Németh Miklóst. Őtöle kellene példát vennünk, nem a sok bajkeverőtől, akik állandóan újjászületnek.

A kancellár beszédét tapsorkán követte az elegáns rendezvénycsarnokban a sok száz résztvevő között. Mi, magyarok elfogódottan feszengtünk: régen hallottunk nyugati politikustól (hallottunk-e egyáltalán?) ilyen méltató beszédet.

Ezek után Németh Miklós lépett fel a színpadra. Közreadom díjátvevő beszédét.

Hölgyeim és uraim! Tisztelt miniszterelnök asszony! Tisztelt európai honfitársaim!

Őszinte örömmel fogadtam el Christine Lieberknecht miniszterelnök asszony megtisztelő meghívását. Azért esett különösen jól a felkérés és a megtisztelő díj, mert a kitüntetés 25 év távlatából is elismeri a magyar nép és a magyar kormány 1989-es érdemeit.

1989 az alapos elemzés és a kalkulálás éve volt. Olykor pusztán megérzéseimre és erkölcsi érzékeimre támaszkodva kellett meghoznom kulcsfontosságú döntéseket. Kockázatos úton haladtunk az ismeretlenbe. Amikor 1989 augusztusában Gymnichben közöltem Kohl kancellárral az azon a héten, kedden hozott döntésemet az NDK-menekültek kiengedéséről, a kancellár úr elérzékenyült. Még ma is tisztán hallom, amikor azt mondta: „A német nép soha nem felejt el ezt a döntést.” És valóban, azóta ennek számos jelét tapasztaltam magánérintkezések során és hivatalosan is.

Kohl kancellár valóban nem felejtette el az eseményt. Ezt bizonyította azzal is, amikor évekkel később azt mondta a Brandenburgi Kapunál tartott emlékező beszédében, hogy a Brandenburgi Kapu alatt a föld részben magyar föld. Az ő nevezetes mondata jutott eszembe akkor is, amikor 2011-ben a legmagasabb szintű német kitüntetést, a Német Szövetségi Köztársaság Nagykeresztjét adományozták nekem. Engedjék meg, hogy ezt az alkalmat arra is felhasználjam, hogy köszönetet mondjak az elismerésért.

A mai nap azért fontos számomra, mert most nemcsak a német kormány tüntet ki, hanem a német civil társadalom is megbecsüli és értékeli akkori lépéseinket. A mai örömteli megemlékezés ugyanakkor kötelez bennünket arra, hogy a vasfüggöny áldozataira is emlékezzünk. Soha nem felejtethjük el azokat a német áldozatokat, akiket a szabadságvágy hajtott az NDK-ból történő menekülésre és sokszor a kíméletlen halálba.

A vasfüggöny magyarországi lebontásával kezdem az emlékezést. 1988 novemberében lettem Magyarország miniszterelnöke, és első feladataim között szerepelt az 1989-es költségvetés véglegesítése. Közgazdász háttremnek köszönhetően rögtön észrevettem, hogy az 1989-es költségvetési célok teljesen

irreálisak és megvalósíthatatlanok. Keresni kellett kihúzható költségtételeket a büdzsében. A vasfüggöny magyarországi szakaszának felújítása tetemes költségigénnyel szerepelt, így azt egy vasárnap este saját kezűleg kihúztam.

Fontos szála a történetnek, hogy a magyar kormány ezután nem sokkal csatlakozott a menekültekről szóló Genfi Konvencióhoz, olyan nemzetközi kötelezettséget vállalva a politikai szabadságjogokat és az emberi jogokat illetően, amely felülírta a proletár internacionalizmus szocialista országok közötti kötelezettségét. Ez a döntésünk is politikai konfliktusokat generált, elsősorban az NDK-val, vezetői meg akarták akadályozni lépésünket, amint az nyilvánosságra került. De mi, magyarok – a döntésekkel járó kétségtelen kockázatokat is vállalva – nem tettünk engedményeket.

A második emlék – amely szintén viszonylag ismeretlen – a vasfüggöny gyakorlati lebontásához fűződik. Tempósan haladtunk vele, és egyáltalán nem vetjük figyelembe a lebontás nemzetközi sajtóértékét. Talán vannak önök között, akik emlékeznek rá, hogy az osztrák kancellár és a magyar miniszterelnök közös javaslatára a két külügyminiszter – osztrák részről Alois Mock, magyar részről Horn Gyula – egyszerre átvágja a vasfüggönyt. Ez a kép annak idején bejárta a világsajtót. Azt azonban kevesen tudják, hogy ez csak azért vált lehetőségessé, mert a fotózás előtti órákban a magyarok visszaépítettek egy pár méteres részt a vasfüggönyből, amelyet nagy nyilvánosság előtt ünnepélyesen átvágtak, és utána természetesen másodszer is lebontottak.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Angela Merkel kancellár asszony a közelmúltban jelentette ki, hogy a német emberek hálásak a magyar népnek, amiért megnyitotta azt a „vasfüggönyt”, amely az egykori Szovjet Birodalom határát jelezte. 1989 előtt a magyarok jóindulattal és kicsit furcsállóan figyelték a Balaton környékén és hazámban több helyen, amikor nyugatnémet rendszámú Mercedest vagy BMW-t legtöbbször konvojban keletnémet Trabant vagy Wartburg követett. Nyugat és kelet ebben a furcsa, de rendkívül szemléletes párban fordult elő akkoriban Magyarországon.

1989 nyarán a magyar emberek együttérzéssel segítették a szorult helyzetbe került keletnémet turista vendégeket, akik szemük láttára változtak át egyik napról a másikra turistából menekültté, hiszen nem tértek vissza az engedélyezett időponton belül az NDK-ba. A magyarok szállást adtak, és élelmezték őket, és általában elmondható, hogy a menekültek sorsát nemcsak együttérzőn figyelték, hanem sokan és sokat segítettek is, ahol csak tudtak. Ám a spontán rokonszenven túl szervezett támogatásra is szükség volt.

Itt szeretném kiemelni és megköszönni a Máltai Szeretetszolgálatnak és személyesen Kozma Imre atyának, a Szolgálat vezetőjének azt az áldozatos és céltudatos munkát, amely több tízezer német menekült számára tette lehetővé a túlélést az ideiglenes táborokban.

Sajnos, Csilla von Böselager, a magyar származású nyugatnémet állampolgár, aki a Szeretetszolgálat humanitárius tevékenységét anyagiakban és javaslataival segítette, már nem lehet közöttünk, de érdemei elvitathatatlanok, és

megérdemlik az önök elismerését. Kegyelettel emlékszünk rá és Habsburg Ottóra is, akit Magyarország iránti vonzalma, magyar identitása vezetett a Pán-európai Piknik védnökei közé.

További emlékképeket is szeretnék felidézni, amelyeket soha nem felejthetünk el.

Először határőreink emberi, bölcs és humánus magatartását említeném. A Pán-európai Piknik alkalmából elfordultak, amikor menekültek százai szaladtak át osztrák földre az időlegesen megnyitott határon. Ez az augusztusi esemény tekinthető egyébként a határnyitás főpróbájának. Különösen örülök annak, hogy idén, a Pán-európai Piknik megünneplésének 25. évfordulóján Sopronban Christine Lieberknecht miniszterelnök asszony kiemelt helyen szerepel a meghívottak között. Sajnos ez alkalommal – más kötelezettségeim miatt – nem tudok személyesen részt venni az ünnepi eseményen.

Sohasem felejttem el azt a határőrt, akinek képe bár nem járta be a világsajtót, mert csak a magyar határőrök újságjában jelent meg. Egy német anyuka – miközben átszaladt a határon – maga mögött hagyta gyermekét, aki nem tudott olyan gyorsan édesanyja után futni. A képen az látható, ahogyan a magyar határőr – a közben lezárt határsorompó fölött – átemeli a síró gyermeket a két-ségbeesetten visszaforduló anyukának. Ez a határőr nem kapott kitüntetést, és egyértelmű, hogy nem is azért tette, amit tett.

Végül soha nem felejttem el azt a munkát, amelyet a kormány tagjaitól és személyes környezetemtől kaptam. Nem lehet közöttünk Horn Gyula, a kormány külügyminisztere, aki döntésemben támogatott. Köszönettel tartozom Horváth István belügyminiszternek, aki megbirkózott azzal a nem mindennapos feladattal, amelyet a belügyek stabilitásáért felelős ember számára a határnyitás jelentett. Világosan látta a határnyitás jelentőségét, amikor a döntés pillanatában egyetértően megjegyezte: „Ez azt jelenti, hogy a nyugatnémet-keletnémet vitában a nyugatnémetek oldalára álltunk.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szeretném kiemelni elhatározásunk két alapvető motívumát. Csatlakozásunkkal a Genfi Egyezményhez megteremtettük a nemzetközi jogi alapokat, amelyek köteleztek az emberi jogok tiszteletben tartására és érvényesítésére. Másrészt zavaró és hátrányos volt Európa akkori kettéosztottsága, amit az akkori két szuperhatalom érdekei és ambíciói konzerváltak a II. világháború után.

Magyarországon sokféle szempontból érzékeltük a mesterséges elszigetelés hatásait. Meg kellett oldanunk a Ceaușescu-diktatúra elől menekülő magyar és más nemzetiségű állampolgárok befogadását. És lehetőséget kellett teremtenünk arra is, hogy a Szovjetunióból több száz ezer zsidó ember Budapesten keresztül jusson el Izraelbe. Érdekes történelmi egybeesés, hogy éppen a múlt héten vettem át Wrocławban a „Szabadságért Érdemrend”-et a világ egyik jelentős civil szervezete, az Atlantic Council vezetőitől. Kormányom érdemeit ismerték el az emberi jogok érvényesítésében.

Természetellenesnek és fenntarthatatlannak tartottam Németország kettéválasztását is. Kormányunk dolgozott a merev kettéosztottság enyhítésén a vízumkényszerek megszüntetésével, a gazdasági és kulturális kapcsolatok bővítésével. Nyilvánvaló volt, hogy Németország kettéosztásának már nincs semmiféle alapja. Egy nemzet voltak, két országba kényszerítve. Abban az Európában, amely a nemzeti kultúrák gazdag változatosságát mutatta fel. Ez a mesterséges szétszakítottság szüntette meg Közép-Európát is, s ez bennünket, magyarokat különösen érzékenyen érintett.

A döntés hátterében azonban volt egy harmadik, sajátos belpolitikai motívum is. Kormányom 1989 májusában deklarálta függetlenségét a Magyar Szocialista Munkáspárttól, amely az egypártrendszerben meghatározta a politikai döntéseket. A magyar kormány kijelentette, hogy egyedül a nemzetnek felelős, és többé nem egyeztet az egypártrendszer domináns hatalmi tényezőjével.

1989 elején törvényes alapot biztosítottunk a pártok alapításához, a többpártrendszer kiépítéséhez. Ezek a pártok gyorsan megalakultak, de még nem voltak képesek ellensúlyozni a korábbi állampárt hatalmát. A kormány csak úgy tudta segíteni az átmenetet, ha erős a társadalmi támogatottsága. Ezt olyan intézkedésekkel alapozta meg, mint az erdélyiek befogadása és a keletnémet menekültek kiengedése.

Kohl kancellár szavait, miszerint Magyarország verte ki az első betondarabot a berlini falból, analóg módon értelmezhetjük a magyar belpolitikára vonatkoztatva. Eszerint a magyar kormány 1989 májusában kiverte az első betondarabot az állampárt betonbunkeréből azzal, hogy nemzeti kormánynak nyilvánította magát.

Hölgyeim és Uraim!

25 év távlatából a történelmi eseményeket értékelve most már kijelenthető, hogy a döntés egyszerre vette figyelembe az emberi jogokat, a szabadságjogokat, és ugyanakkor hozzájárult Németország békés egyesítéséhez is. Az utóbbi hónapok fejleményeit szemlélve és értékelve azonban tanulságok és dilemmák is megfogalmazhatók.

1990-ben úgy tűnt, hogy a hidegháború korszaka lezárult, elhalványultak a hagyományos „ellenségképek”. A „vasfüggöny” és a „keleti blokk” kifejezések anakronisztikussá váltak. Akkoriban azt reméltem, hogy véget ér az ideológiai háborúk időszaka, az embereknek elégük lett belőlük, mert pusztítóbbak voltak a középkori vallásháborúknál. Napjainkban azonban azt tapasztalom, hogy újra hódít a hazug és hamis felsőbbrendűség magatartása. Nacionalista és irreredenta vélemények is erősödnek.

Felvetődik a kérdés: felerősödhetnek-e annyira ezek a csábító szirénhangok, hogy újabb hidegháborús korszakba lépünk be? Számos térségben – Európában is – anarchia és káosz fenyeget. Erősödik a gyűlölet, a terméketlen arrogancia és az integrációval való szembenállás. Fontos jelzés a májusi EP választáson a szélsőségek erősödése. Ugyanakkor túlértékelni sem szabad a szenzációs tünő adatokat.

Teljesen osztom Angela Merkel kancellár asszony véleményét: csak akkor fékezhető meg és szoríthatók a perifériára a szélsőséges indulatok, ha a felelős középerők összefognak, együttműködnek, s a problémák csak tárgyalások útján oldhatók meg a közös érdekek megtalálásával. Különben nem tudjuk megakadályozni, hogy a drámai események ne mozduljanak el egy sorstragédia irányába.

Meggyőződésem, hogy Németországnak és Magyarországnak e dinamikus, változó világban együtt-egymással gyümölcsöző párbeszédet folytatva kell új nemzeti identitást kialakítani, és a kooperáció új útjait kell keresni az Európai Unióban a közös európaiság érdekében.

Büszke vagyok arra, hogy 1989-ben részt vehettem a német-magyar stratégiai partnerség megalapozásában. Nemcsak kivertünk betonarabokat és téglákat a külső és belső betonbunkerből, hanem új világ építését is megkezdtük. Ezer éve német közvetítéssel, német „szemüvegen” át ismerték meg a magyarok a nyugati kultúra értékeit. Abban az időben II. Henrik német-római császár és államalapító Szent István királyunk sógorok voltak. Magyarországi Boldog Gizella Szent István felesége egyben II. Henrik édes húga volt. Most viszont annak örülök, hogy a magyarok, miközben kiépítik pozíciójukat az Európai Unióban, számíthatnak Németország támogatására. Bízom abban: az új nemzetközi problémák és feszültségek közegében arra törekszünk, hogy tovább erősítsük gazdasági együttműködésünket, kulturális kapcsolatainkat. Ez az egyetlen közös járható út. A többi vagy tévút vagy zsákutca. Az előre haladáshoz itt, Fulda és Eisenach között, arra kötelez mindnyájunkat az emlékezés, hogy válllvetve, közös értékeket követve érvényesítsük közös érdekeinket.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Hatalmas ováció fogadta a kitüntetett beszédét. Az mdr-televízió egyenesben adta a teljes rendezvényt, a közszolgálati adó részleteket közölte belőle, s másnap sok-sok tucatnyi sajtóközleményben méltatták Németh Miklóst és a magyarokat. Mintha a „mértékadó” sajtó kiszabadult volna a magyarok elítélésének „trendjéből”. Mi ott úgy éreztük: végre egy esemény, amely fölszabadítja a német polgárok alapvető rokonszenvét a magyarok iránt. Annál nagyobb csalódás volt aztán itthon tapasztalni, milyen kevés figyelmet fordít a hazai média e különös megtiszteltetésre. Mintha nem érékelnék, hogy Németh Miklóssal a magyar népet is ünnepelték – ez bizony „nemzeti ügy”. Ennyire érzéketlenné váltunk volna közös dolgainkra?

Az emlékezés intézményei

Jó tíz éve kezdték teljesen rendbe hozni a keletnémet időkben elhanyagolt, jelentéktelen kisvárost. Gyönyörűen restaurálták a főteret, a gótikus templomot, majd a reneszánsz és barokk kastély került sorra. Csodálatos építészeti együttes

született újjá a régi vár erődítményei között. Itt helyezték el a Point Alpha Alapítványt. A barokk kastélyban elegáns étterem és cukrászda fölött működik az intézmény központja, modern összekötő épülettel csatlakozik a korszerűsített vadászkastélyhoz. Több tucatnyi vendégszobát alakítottak ki benne, s egy kisebb konferenciatermet.

Hosszú távú tervezés és koncepció eredménye mindez. Az alapítvány gondozza a „Házat a határon”, annak állandó és időszakos kiállításait, ápolja a rendbe hozott, néhai határszakaszt, az amerikai katonai tábort, fogadja a számtalan megemlékező rendezvényt és a mindig áramló látogatókat. Támogatja a kutatási projekteket, gyűjti a korra vonatkozó dokumentumokat, szervezi a tudományos rendezvényeket. A csatlakozó Point Alpha Akadémiával közösen nemzetközi kapcsolatokat épít ki, együttműködéseket valósít meg. Egyik nagyszerű kezdeményezésük volt 2009-ben a Dél- és Észak-Korea határán létesült Gangvon Múzeum, ez közös kiállításokat gondoz, konferenciákat, kutatást és dokumentációt. Más alapítványokkal együtt Amerikából évente száz tanárt fogadnak, bővítik az iskolák tapasztalatszerését. Részt vesznek a tanárok hazai továbbképzésében, kapcsolatot tartanak a médiával, szorgalmazzák a német kettéosztottság és a keletnémet diktatúra megismertetését. Munkájuk kiterjed a jobboldali és baloldali extremismus elleni felkészítésre is. Ilyen rendszerhez csatlakozik a Német Egység Díjának kuratóriuma, így teljesedik ki a múltra való emlékezés független együttese.

Bizony sok pénz kellett hozzá, ám így valósulhat meg a politikai pártoktól és kormányzati ciklusoktól független történelmi önismeret, a stabil identitás alapja.

A pódiumvita

Este Joachim Jauer, a közszolgálati televízió közismert riportere vezette a pódiumvitát a kastélyban. A résztvevők: Németh Miklós, Schüssel kancellár, a Máltai Szeretetszolgálattól Bäume asszony, illetve Axel Hartmann volt budapesti diplomata. Az alapítvány modern konferenciaterméből az erődítmény zöld ligeteire láttunk ki, s odabenn szék nem maradt üresen.

Jauer úr maga is tanúja volt a kornak, hiszen 1989 májusában már Hegyeshalomról tudósította a német televíziót, s utána is minden szocialista ország összeomlásakor a helyszínen volt. Időpontok köré csoportosította a témákat. Az első kérdés Németh Miklóshoz szólt 1989 márciusán a Genfi Menekültügyi Konvencióba való belépésről.

Németh válaszában visszakanyarodott az 1988 karácsonya előtti napokra. Szüleit látogatta meg, ajándékokat vitt. Édesanyja szemrehányóan kérdezte: Mit csináltak ti ott Budapesten? Az emberek a boltban kérdegetik: A fiad eteti a románokat, nekünk meg emeli az árakat? Ha „visszaküldi a románokat”, megfelel a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején aláírt titkos kétoldalú szerződések-

nek. Mindenkit, aki az engedélyezettnél tovább marad külföldön, haza kell toloncolni. Ekkor már 30 000 menekült tartózkodott az országban, többnyire magyarok. S egy magyar ember Trianon bűne miatt úzze vissza őket Ceaușescu jármába?

Ekkor már javában dolgoztak a jogállam megteremtésén. Ám rosszul jár, aki lebecsüli a román politikát és diplomáciát. A román miniszterelnök levelei sorban érkeztek, tele Németh által kigyűjtött idézetekkel: Ha ön jogállamiságról beszél, annak fő ismérve az aláírt szerződések betartása! Az igazságügy-minisztert kérte: keressen megoldást. Egy hét múlva megszületett: csatlakozunk a Genfi Konvencióhoz. Románia és Magyarország is tagja volt az ENSZ-nek, s 185 ország közös szerződése fölülírja a kétoldalú szocialista szerződéseket. Itthon fogalmuk sem volt: milyen intézményrendszer kellene ehhez, Menekültügyi Hivatal és sok minden, de nem ez volt a fontos. Mindezt Ceaușescu buta, embertelen politikája indította el.

Joachim Jauer emlékeztetett: az NDK-s menekülteket is a Stasinak kellett kiszolgáltatni.

A következő időpont 1989. május 2-a. A magyar külügy 30-40 nyugati újságírókat hívott meg Hegyeshalomra (Jauer is közöttük volt). Nováki ezredes közölte velük, hogy Magyarország nem újítja fel az elavult határzárát, hanem elkezdik lebontani. Jauer nyugat-berliniként tisztában volt a brutális vasfüggöny jelentőségével. A ZDF közszolgálati tévének azonnal tudósítást küldött: Magyarország bontja a vasfüggönyt, s ezzel hatalmas változások kezdődnek Európában. Ez a hír eljutott a keletnémetekhez.

A moderátor kérdéssel fordult Schüssell kancellárhoz: Mit tudtak ők Bécsben?

Mindenről tudtak – jött a válasz –, de a fő kérdés az volt: mit szól ehhez Gorbacsov. Hiszen 80 000 szovjet katona állomásozott Magyarországon, és szovjet atomrakéták álltak elrejtve a Balaton környékén – nyugat felé irányítva. Szerencsére a Páneurópai Piknik fő védnökei, Habsburg Ottó és Pozsgay Imre csak addig segítettek, amíg szükséges volt, aztán visszaléptek, hogy egyetlen „állam” se kerüljön a rendező szerepébe.

Jauer Schabowski elvtárstól hallotta: a Központi Bizottság ülésén Honecker Kessler hadügyminisztert kérdezte, mit csinálnak már megint a magyarok. Az így válaszolt: „csupán határkozmetikai intézkedések” folynak. Ezután Axel Hartmann kérdezte a követségi menekültekről.

Hartmann 1982 és 85 között a budapesti nyugatnémet követségen dolgozott. Már akkor is próbálkoztak a menekülők, de még élt a Varsói Szerződés, nem volt remény. Tapasztalatai sokat segítettek, amikor Bonnban a kancelláriai minisztériumba került. A legnagyobb sokkot Gorbacsov jugoszláviai látogatása váltotta ki belőle 1988-ban. A találkozó után az állt a kommunikációban, hogy minden államnak joga van megkeresni a szocializmushoz vezető saját útját. Hartmann azonnal feljegyzést készített Kohl kancellárnak: ez a Brezsnjev-doktrína végét jelenti! Ám Nyugaton fel sem fogták ennek jelentőségét. Nem tudták követni Németh Miklós és a magyar reformerek tempóját sem. Azt sem vették figyelembe, hogy Rakowski az illegális Szolidaritással tárgyal.

Magyarország annyira szuverénné vált, hogy a külpolitikában és a belpolitikában is önálló döntéseket hozott. Ekkor tett látogatás Peisch Sándor magyar nagykövetnél is, akit még Budapestről, a Fehér Házból ismert. Peisch örömmel mesélte, hogy lebontják a határt, piacgazdaság lesz a Ludwig Erhard-i értelemben, demokráciát építenek, megváltozik az ország. Izgatottan rohant be Seiters miniszterhez: ideje lenne felkészülni. A vezetők nem igen hittek a gyors változásokban.

Május 2-a után a keletnémetek tucatjával mentek a magyar határra, de többé nem tartóztatták le őket. Régen, ha összegyűlt 50-60 szökevény, Stasi-tisztek kíséretében rakták őket éjszakai repülőgépekre, s otthon hosszú börtönre ítélték. A magyarok most már csupán visszaküldték őket a határról. Ez már a Genfi Konvenció hatása volt.

Jauer megjegyezte: ő is úgy érezte, hogy hatástalanok maradtak a televíziós riportjai. Ott. Ám az NDK-ból tízezerrel indultak Magyarország felé.

A következő időpont 1989. június 16-a. A legsúlyosabb politikai lépés az igazság érdekében. A szégyenletesen kivégzett Nagy Imre újratemetése. (Keleten igen nagy visszatetszést váltott ki.)

Németh Miklós mondta el, hogy 1988. május végén Kádár kezében már nem maradt hatalom. Grósz Károly miniszterelnök volt, ám a reformerek a Közpon-ti Bizottság ülésén kierőszakolták, hogy lássanak végre tisztán 56 októbere és novembere ügyében. Felállítottak egy bizottságot neves történészekből, politológusokból és jogászokból. A bizottság véleménye az volt: 56 nem ellenforradalom, hanem jogos, becsületes népfölkelés volt a kommunizmus erőszakrendsze-re ellen. Kihasználták Grósz davosi utazását, s Pozsgay államminiszter a rádió egyik fontos adásában ismertette a bizottság következtetéseit: 56 nem ellenforradalom, hanem népfölkelés.

Ezzel a Kádár-rendszer elvesztette legitimitását.

Az igazságügy-miniszter letett Németh Miklós elé egy papírt, egy hosszú névsort. Olyan nevek voltak rajta, mint Mansfeld Péteré, akit halálra ítélték, majd a 18. születésnapját követő hajnalon kivégeztek. Mint más százakat is. Nem tudták, hol lehetnek eltemetve. Nyomuk veszett Nagy Imrével és munkatársaival együtt. A nép azért sejtett valamit. Hírt kaptak, hogy a rákoskeresztúri köztemetőben keressenek. Egy gazos, piszkos, bokros területen. Amint fölengedett a fagy, ásni kezdtek.

Az elítéltek rokonai még annyira az egypártrendszerben éltek, hogy Grósz Károlyhoz mentek a Történelmi Igazságtétel Bizottsággal együtt. Grósznak igen rossz véleménye volt Nagy Imréről. A következő KB-ülésen elmondta, hogy Nagy Moszkvában Vologya néven jelentett sok emberről, még a családjáról is. Dokumentumokat lebegtetett feléjük: kit akarnak eltemetni az elvtársak?!

Patthelyzet alakult ki. Április elején aztán megtalálták az első koporsót. A halott arccal lefelé feküdt, a lába hátra törve. Az orosz politikai tisztek temették így az ellenségeiket. Aztán elkezdődtek a genetikai vizsgálatok, a szerencsétlen rokonoknak hajszálat, vért kellett adniuk, hogy megtudják: az ő apjuk, férjük fekszik-e ott.

A Történelmi Igazságtétel Bizottság öt vezetőjével Németh megállapodott, hogy a megbékélés jegyében újratemetik a miniszterelnököt és kivégzett társait. Nagy nap volt az. Németh a fiatal Orbán Viktornak az oroszok távozását követelő beszédét úgy fogta fel: 26 éves korában bizonyára ő is így beszélt volna. Orbán Viktor nem tudhatta, hogy Gorbacsovval már márciusban megállapodtak: kivonják a szovjet katonaságot Magyarországról, megszüntetik az egypártrendszert, lebontják a határzárakat, új külpolitika és gazdaságpolitika következik, kapcsolatfelvétel a Vatikánnal, Izraellel, Chilével, Dél-Koreával és sok további változás. Egyetlen dolgot kért Gorbacsov: még a politikai bizottsági jelentésébe se írja le azokat a témákat, amelyekről beszélgettek. Ne nehezítse meg a helyzetét a Bécsben folyó fegyverzetcsökkentési és atomsorompó-tárgyalásokon. Bízhat benne, hogy 1956 szégyene nem ismétlődik meg. Nem tudja, pontosan mikor, de minden témában lesz megoldás, ígérte.

Micsoda népszerűséget jelentett volna Némethnek itthon és a világban, ha a repülőtéren nyilvánosságra hozza a titkaikat! Ám Gorbacsovnak a szavát adta, s kezet fogtak.

Igen, a bizalom. 1989 nem történhetett volna meg úgy, ha egy amerikai, nyugatnémet, osztrák vagy éppen hithű leninista politikusnak eljár a szája. Akkor is, ha mind tudta a hetvenes évek óta, hogy a szocializmus zsákutca. A politikus legnagyobb erőtartaléka, hogy adott szavát akkor is megtartja, ha az érdeket sért is.

Joachim Jauer újabb dátumot említett: augusztus 13-át, amikor Csilla von Böselager a német nagykövetségen megtudja: az NSZK segíteni akar a menekülteken.

Bäume asszony elmeséli: Csilla von Böselager maga is menekült volt. Hazájából, Magyarországról először Dél-Amerikába került, majd az NSZK-ba. 1987-ben látogatott először a haza. Megdöbrent az elmaradottságtól, szegénységtől. Egy lepusztult kórházban egy fiatal orvos mondta neki: kéthetente Istent kell játszania, amikor eldönti: ki kaphat vért a súlyos betegek közül. Böselagert ez megrendítette. Visszatérvén az NSZK-ba minden barátot, ismerőst, embert riadóztatott, hogy adjanak vért. Ám ő nemcsak karizmatikus volt, hanem okos is. Az autópályán megállított egy hazafelé tartó magyar kamiont. Megtudta, hogy kifelé árút szállítanak, a visszaúton üresen jönnek. Sikerült elintéznie a Hungarocamionnál, hogy Hamburgból, Frankfurtból, Düsseldorfból, Münchenből segélyszállítmányokat, főként egészségügyi felszereléseket hozzanak.

Kellett Budapesten valaki, aki fogadja a szállítmányokat és felelősen osztja el. Az érsek úr vonakodott ezt elvállalni, de egy apáca hallotta a beszélgetést, s odasúgta Csillának, hogy menjen Zugligetbe Kozma atyához. Így született meg a magyarországi fogadó- és elosztóközpont.

Ők ketten megalapították a hazai segélyszervezetet is. Aztán paderborni fiatal máltaiak érkeztek Szent István napján, s a körmenet után magyarázták a magyaroknak: hogyan kell végezni a jótékonyági munkát. Nagy volt az érdeklődés, s megvolt a máltai kapcsolat Németországban. Alexander Arnot nagy-

követ úr is ott volt Kozma atyánál, s megígérte, hogy minden erejével segít. Ekkor kezdett gyorsan növekedni a szervezet.

Jauer emlékeztet: micsoda jelentősége volt, amikor Zugligetben kitétték a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tábláját. Nem mintha a magyarok bántották volna a máltaiakat, ám azok nemzetközi védelmet élveztek, és különleges jogaik voltak. Így jött létre a zugligeti menekülttábor, ahol több ezer keletnémet talált oltalomra.

Bäume asszony megjegyezte: eddig nem értette, hogyan engedélyezték egy szocialista országban egy egyházi magánszervezet működését. Most, hogy többször hallotta beszélni Németh Miklóst, megértette.

A kölni Központi Katasztrófavédelem Wagner úrral az élén és Kozma Imre atya aztán kitűnően dolgoztak együtt. A máltaiak ritkán láttak olyan önzetlen segítőkészséget, mint Magyarországon. Százával jöttek az emberek, hoztak enivalót, gyümölcsöt, mindenben segítettek. Különös élménnyé vált az emberiség. Pedig nyomasztó volt a táborban az élet. A legkülönbözőbb emberek zsúfolódtak össze, eltűntek, nekimentek a határnak, s ha nem sikerült, újra felbukkantak. Mindenki beszélgetett velük, oldották a feszültséget. Lassan hatalmas családdá váltak, mindegyikük anyja Csilla von Böselager lett.

Eleinte segített a Vörös Kereszt, ám a keletnémeteknél az is állami pártintézmény volt, ezért tartottak tőle. S miközben kinyílt az osztrák határ, a cseh-szlovák elvtársak kőkeményen álltak a vártán. Az ott levő németek csak a Dunán úszhattak át. Gyakran érkeztek vizes alsónadrágban menekültek, akiknek a társaik félúton belefulladásztak a folyóba. Micsoda erő, elszántság kellett a meneküléshez! Micsoda undor azokkal szemben, akik megnyomorították őket!

Jauer úr mondta: miközben a menekültek szeptember 11-én szabadon elhagyhatták Magyarországot, otthon, Lipcsében hatalmas tömeg kiáltotta egyszerre: Mi itthon maradunk! Mi vagyunk a nép!

A beszélgetés vezetője Schüssell kancellárt kérdezte: Milyen volt a kétféle német kapcsolatuk?

Állandó és intenzív – tudta meg a hallgatóság. Annál is inkább, hiszen Kohl kancellár mindig Ausztriában nyaralt, s gyakran onnan intézte az államügyeket. Bécsnek különös kapcsolatai voltak Kelet-Berlinnel is, hiszen ők voltak az egyik legnagyobb hitelezőjük. Állandóan remegtek: visszakapják-e a pénzüket. A német egyesülés után nagyon megkönnyebbültek: biztosak lehettek, hogy hozzájutnak a kölcsönhöz.

Gazdasági miniszterként 1989 szeptemberében volt tárgyalása a keletnémet gazdasági minisztériumban. Fogadták őket a Központi Bizottságban. Borzalmas, sűrű, rossz hangulatú épület. Ahogy mentek a folyosón, nyílt egy ajtó, kibukkant egy rémült arc, és visszaugrott. Ez annyiszor ismétlődött, hogy egy szürrealista börtönben érezte magát.

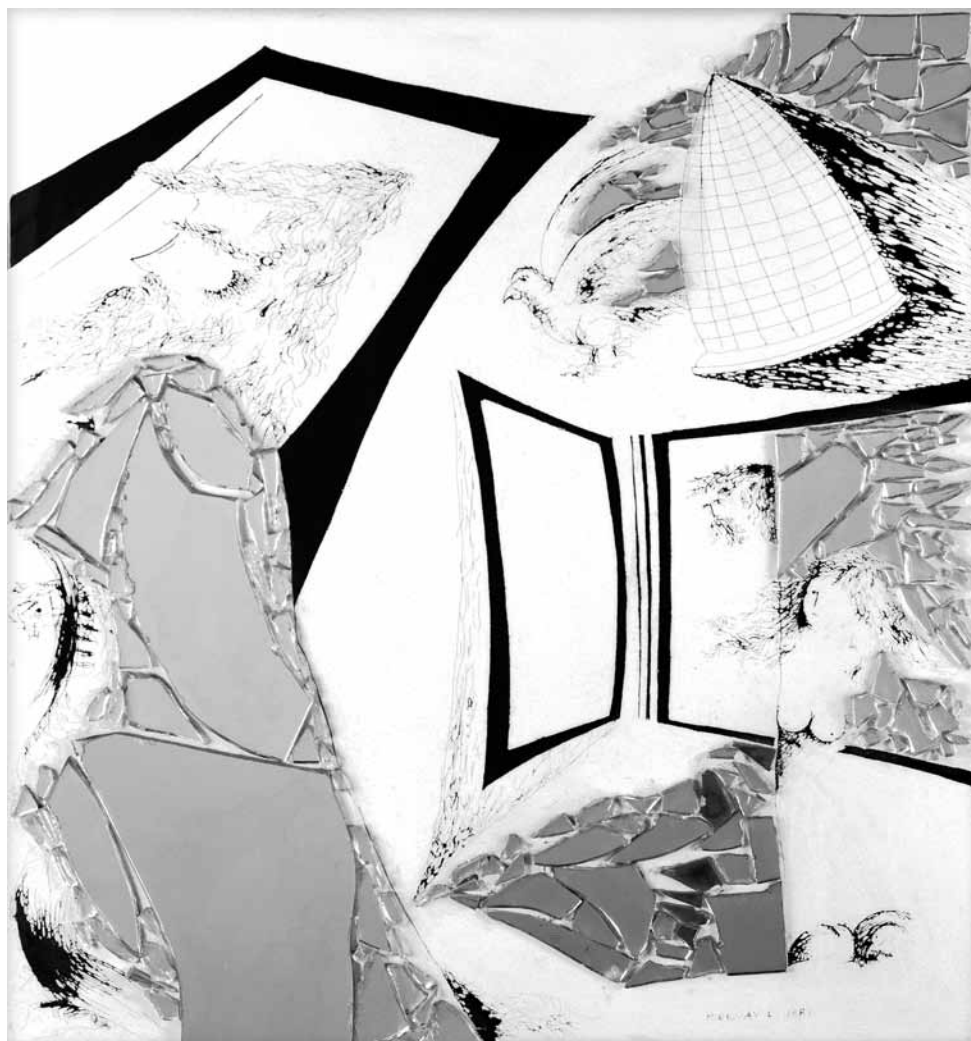
Günter Mittag elvtárs és társai a legdrágább olasz öltönyökben ültek velük szemben. Mittagról szakadt a verejték. Végül félbeszakították a tárgyalást. Hamarosan megtudta, hogy ugyanabban az épületben épp akkor ülésezett a Köz-

ponti Bizottság, ekkor váltották le Erich Honeckert. Nyugaton senki nem tudta: mennyire katasztrofális állapotban van az NDK. Így részesült Schüssel a keleti dominóeffektusból, amelynek kiindulópontja Magyarország volt.

Joachim Jauer azzal fejezte be a találkozót, hogy különleges történelemórában volt részünk az előadónak köszönhetően. Olyan élményekben, olyan tanulságokban, amiről mintha az utóbbi években megfeledkeznének a hazájában.

Nekünk pedig maradt a boldog sóhaj: néha milyen jó magyarnak lenni. Szaporíthatnánk a hasonló élményeket. Talán még a trendi nyugati sajtó is segíthetne.

Morvai László: Lassan a testtel I. (tűzzománc, tülkör, 58x50 cm, 1999)